

Verslag grondploeg 2014

Op 3 en 4 november 2014 vond de jaarlijkse najaarstelling van de grote grazers in de Oostvaardersplassen plaats. Hiervoor gebruikte SBB wederom een helikopter, zoals bepaald in ICMO-2.

Voor deze telling is de Vogel- en Natuurwacht Zuid-Flevoland weer gevraagd een grondploeg samen te stellen om het gedrag van de vogels en de grazers op de grond te monitoren. Op 5 locaties in het gebied stonden een aantal Vogelwachters.

Doel grondploeg

De grondploeg heeft ook dit jaar weer een doel meegekregen. Dit staat als volgt beschreven in het draaiboek voor de telling. "Het doel van de grondobservatie is om tijdens de telling een goed beeld te hebben wat er in het terrein gebeurt en om eventuele grote verplaatsingen van dieren die van invloed kunnen zijn op de telling te registreren. Daarnaast is het van belang om eventuele onregelmatigheden tijdig te kunnen registreren zodat de tel ploeg daar rekening mee kan houden. Tot slot zal de grondobservatie een signaal geven wanneer er sprake mocht zijn van grootschalige en aanhoudende verstoring (zie calamiteiten).

Specifiek gaat het om het observeren van de vogels (m.n. ganzen, eenden, steltlopers (kievit, goudplevier, kempfaan etc.), zeearenden en zilverreigers). Hoeveel zijn het er, waar zitten ze, hoe gedragen ze zich (als ze af en toe opvliegen: hoe hoog, hoe ver, hoe lang). Ook de groepen grazers (edelherten, konikpaarden en heckrunderen) bekijken op gedrag en aantallen: wordt er veel verplaatst? Over hoeveel kavels gebeurt dat dan?

Naast het monitoren, willen we ook graag meer inzicht in of/hoeveel vogels het gebied verlaten, vandaar dat bij de Oostvaarders, op de Grote Praambult en hopelijk ook op de hoek Oostvaardersdijk/Knardijk de teams ook de soorten en aantallen van vogels tellen die uit het gebied wegvliegen, alsook de aantallen die weer terug gaan. Deze waarnemingen graag koppelen aan het tijdstip, zodat we deze kunnen leggen naast de vluchtgegevens van de helikopter. Dit over de hele lengte van je plek noteren en indien mogelijk ook met soorten(groepen)

Na afloop van de tellingen graag alle teams (of een vertegenwoordiger van elk team) met aantekeningen, foto's etc. terug naar het beheergebouw aan de Kitsweg. Anders in ieder geval even telefonisch contact met Inge Hagens.

De grondobservatie houden hierbij de volgende punten specifiek in de gaten en registreren opvallendheden met een korte omschrijving, locatie en tijd aanduiding.

- Gedrag van de drie soorten grote grazers
- Vluchtbewegingen van grote groepen ganzen, steltlopers of eenden
- Gedrag zeearend
- Gedrag Grote zilverreiger."

Waarnemingen grondploeg

Op de eerste dag (3 november) was het stormachtig weer. De ochtend werd gebruikt voor de zogenaamde 0-meting. Op alle telpunten werd gekeken naar het normale gedrag zonder onnatuurlijke verstoring van een helikopter. Het waaide hard en de vogels bleven daardoor laag bij de grond. De grazers stonden in groepen bij elkaar en waren niet echt actief.

Foto: Huub Rol, vanuit NB-hut op maandagochtend

Op alle locaties werd ook aan het begin van de monitoring het aantal vogels geteld (op soortgroepen) en ter afsluiting ook aan het eind. Dit om te kunnen zien of vogels zich enorm verplaatsen, maar ook om een indicatie te krijgen hoeveel vogels er verstoord zouden kunnen worden.

Nieuw dit jaar was het turven hoe vaak een groep vogels (ganzen, eenden, steltlopers) opvloog. Hierbij is niet geturfd wanneer een klein groepje opvloog, maar daadwerkelijk grote groepen. Klein is dan minder dan 5 a 10% van de groep. Groot is de helft of meer.

Op een aantal locaties hebben de waarnemers kunnen zien hoe de vogels reageren op het moment dat er een zeearend of slechtvalk over ze heen kwam. De groep vogels vliegt dan (vaak deels) op en beweegt als een geoliede machine. Ze vliegen in een lijn zonder drukte en kijken vervolgens uit om daarna weer te gaan zitten.

Na de lunch zou om half 2 de helikopter vertrekken vanaf vliegveld Lelystad. Het bericht kwam dat vanwege de wind, ze eerst naar Almere zouden vliegen om vanaf daar de telling te gaan doen. Dit in verband met de sterke wind. Alle locaties waren op tijd op de hoogte en konden zich daarop richten.

Voor de grote grazers was er geen verschil tussen de ochtend en de middag. Die trekken zich, voor ons zichtbaar, niks aan van de helikopter.

Wat wel opviel was dat er veel vaker opgevlogen werd dan 's morgens. Het ging niet hoog, maar wel met regelmaat.

Foto: Ruud Saan, vanuit Mobiele Hut op maandagmiddag

We zagen ander gedrag bij de vogels als ze opvlogen door de nabijheid van de helikopter, ten opzichte van een natuurlijke verstoring door een roofvogel. De vogels vlogen in groepen meerdere kanten op. Daarnaast dwarrelde het door elkaar, bleven ze rondjes vliegen en als ze naar de grond gingen, durfden ze nog niet meteen te gaan zitten, maar vlogen vaker en sneller weer op. De onrust in de groepen bleef groot, ook nadat de helikopter weer weg was. Vogels legden grotere afstanden af voordat ze weer op de grond gingen zitten.

Over het algemeen werden de groepen voor de helikopter uit opgejaagd. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de tellingen:

	Oostvaarders		Praambult		Mobiele hut		Wim Schippers		Nico Beemster	
	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind
Ganzen	1150	750	1000	1000	1259	926	5500	7500	2500	3000
Steltlopers	0	0	0	0	0	0	150	4700	0	0
Eenden	350	150	0	0	0	0	550	650	0	0
Grote zilverreiger	0	0	41	55	0	0	7	11	0	0
Zeearend	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0

De helikopter bleef de hele telling op de juiste hoogte. De route was ook heel strak, geen extra lusjes of over dezelfde routes terug. En opvallend snel klaar. Dat werd allemaal door de grondploeg als positief en prettig ervaren.

Dag 2 (dinsdag 4 november) was qua wind een stuk rustiger. Afgesproken was dat de helikopter weer gewoon vanuit Lelystad zou vliegen over het gebied. Echter het bleek dat ze ineens toch vanuit Almere gingen tellen. Dat kwam erg onverwachts en was niet handig, want de locaties waren daar niet op voorbereid, waardoor bv de groep in de NB-hut het begin van de verstoring gemist heeft.

Advies: wijzigingen in tijden, vliegroutes etc. moeten op tijd worden doorgegeven aan de andere waarnemers!

Ondanks dat het zicht niet supergoed was, kon de telling doorgaan. In de tijd dat de helikopter niet in de buurt was van een locatie werd het aantal keren opvliegen van groepen vogels wederom geturfd, alsook op de momenten dat de helikopter er wel was.

Opvallend deze ochtend was dat de vogels al hoger opvlogen dan maandagmiddag, waarschijnlijk omdat de wind ook veel minder krachtig was. Tegelijkertijd viel het op een aantal locaties op dat aan het eind van de ochtend, de ganzen veel langer bleven 'tetteren'. Het geluid was goed te horen en dit was ook in de afgelopen jaren niet zo opvallend als deze ochtend. Op maandag was dat niet het geval, en ook dinsdagmiddag leek het wat minder lang te duren.

Waar op maandag nog amper een steltloper waargenomen was, bleken er op dinsdag toch heel wat in het gebied aanwezig te zijn! Met name kieviten maar ook groepen goudplevieren, die allemaal erg storingsgevoelig waren.

Foto: Inge Hagens, vanuit WS-hut op dinsdagochtend

Na de lunch de laatste telling. Ook deze telling zou vanuit Almere gestart worden. Bij aankomst op de verschillende locaties viel al op hoe onrustig alle groepen vogels waren. De grazers hadden nog steeds nergens last van, zo leek het, maar de vogels wel. De steltlopers waren allemaal al erg vliegerig en ook de eenden verplaatsten zich meer

dan in de vorige 3 dagdelen. Natuurlijke verstoringen als zeearend of slechtvalk gaf meer verstoring dan in de vorige dagdelen. De vogels bleven veel alerter op de grond en het duurde steeds langer voordat ze na opvliegen weer gingen landen.

Waar de eenden tijdens de vorige twee tellingen weinig reactie lieten zien, reageerden ze bijna allemaal bij de derde telling met opvliegen en verplaatsen. Er zou sprake kunnen zijn geweest van een cumulatief effect. Het zou ook kunnen zijn, dat door de grotere aantallen aanwezig er een dreigende werking vanuit gaat, waardoor vogels elkaar blijven opjagen. Er is geen zekerheid over beide zaken, maar beide mogelijkheden zijn niet uit te sluiten.

Resultaat van verplaatsingen van groepen op dinsdag:

Soort	Oostvaarders		Praambult		Mobiele hut		Wim Schippers		Nico Beemster	
	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind
Dinsdagochtend										
Ganzen	1620	4109	4500	5000	260	7032	9500	5000	1500	1000
Steltlopers	250	110	80	2000	0	0	14000	3650	0	0
Eenden	70	332	0	0	0	0	4500	4000	0	0
Grote zilverreiger	0	0	20	46	0	0	2	4	0	0
Zeearend	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Dinsdagmiddag										
Ganzen	3100	2760	1190	3630	4000	1600	2650	12000	500	2000
Steltlopers	1900	850	0	0	0	0	9500	200	0	0
Eenden	1260	1260	10	10	0	0	2450	400	0	0
Grote zilverreiger	0	0	30	33	0	0	10	5	22	0
Zeearend	0	0	0	0	0	0	5	3	2	0

Foto: Huub Rol, vanuit de Oostvaarders op dinsdagmiddag

De helikopter bleef bij de laatste telling ook op de afgesproken hoogte. De route was zonder extra lussen, maar de telling duurde wel langer dan op maandag.

Voornaamste conclusies grondploeg 2014

Ook dit jaar werd, net als de voorgaande 3 jaren, verstoring waargenomen door het vliegen van de helikopter boven de Oostvaardersplassen. Om nog wat beter in kaart krijgen hoe sterk die verstoring is, is er op een aantal zaken specifiek gelet.

Opvliegen door natuurlijke verstoring vs. helikopter

Het gedrag is anders bij alle soorten vogels als het gaat om natuurlijke verstoring (vos, zeearend, etc) in vergelijking met het opvliegen door de helikopter. Het opvliegen is bij onnatuurlijke verstoring chaotischer en op zicht stressvoller. Ze vliegen langer, in verschillende richtingen en vaak in rondjes, blijven langer ongedurig roepen en lopen onrustiger rond na landing.

Verstoringsfactor helikopter

Vogels vliegen altijd op, ook als er geen verstoring optreedt. Het aantal keren opvliegen is echter wel verschillend. In de tabel is te zien hoe veel vaker een groep vogels opvliegt bij verstoring door een helikopter ten opzichte van het natuurlijke gedrag. Dit is berekend per locatie en ten slotte is er per dagdeel de gemiddelde verstoring berekend.

Verstoringsfactor helikopter	maandagmiddag	dinsdagochtend	dinsdagmiddag
Oostvaarders	1:3	1:2	1:3
Grote Praambult	1:7	1:3	1:4
Mobiele hut t.h.v. Kotterbos	1:13	1:12	1:4
Wim Schippers hut	1:5	1:4	1:5
Nico Beemster hut	1:5	1:2	1:7
Gemiddeld	1:7	1:5	1:5

Duidelijk is te zien dat vogels 5 a 7 keer vaker opvliegen door de helikopter, dan ze normaliter doen.

Van dit gedrag zijn speciaal ook een aantal filmpjes gemaakt door verschillende mensen. Deze zijn verduidelijkend en ondersteunend aan genoemde conclusies.

Ook na dit jaar blijft de conclusie van de Vogel- en Natuurwacht Zuid-Flevoland: stop met deze verstorende en onnodige manier van tellen!

Almere, 9 november 2014
Inge Hagens